

**КРИМІНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СВІТЛІ
КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ**
ЗБІРКА ТЕЗ ПЕРШОГО ЛЬВІВСЬКОГО
ФОРУМУ З КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

(Львів, 18-19 вересня 2015 року)

УДК 351.87:343.11]:342.72/.73](477)(082)
ББК 67.9(4Укр)401я43+67.9(4Укр)7я43
К82

Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи. Збірка тез першого Львівського форуму з кримінальної юстиції. – Київ, ВАІТЕ 2015. – 244 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету з підготовки фахівців для підрозділів слідства Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол №3 від 13 жовтня 2015 року).

Упорядник – к.ю.н., доцент Т.І. Созанський.

ISBN 978-966-2310-47-4

У цьому збірнику вміщено тези доповідей а повідомлень, з якими виступили учасники першого Львівського форуму з кримінальної юстиції, присвяченого темі «Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи», що відбувся 18-19 вересня 2015 року у м. Львові.

У форумі взяли участь провідні вчені, практики та експерти у галузі кримінального права, кримінального процесу та конституційного права з України, США, Іспанії, Люксембургу. Участь у роботі Форуму взяли представники Конституційного, Верховного та Вищого спеціалізованого судів, Апарату Верховної Ради України, державних установ у сфері кримінальної юстиції, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Матеріали опубліковано у авторській редакції.

Видання цієї роботи здійснено в межах реалізації Проекту Координатора проектів ОБСЄ в Україні «Підтримка забезпечення захисту прав людини та верховенства права в законодавчій та судовій практиці».

Організація з безпеки та співробітництва в Європі
Координатор проектів в Україні

Видано за підтримки Координатора проектів ОБСЄ в Україні. У цій публікації висловлено виключно погляди авторів. Вони не обов'язково збігаються з офіційною позицією Координатора проектів ОБСЄ в Україні.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА МІЖ ЛЕВІАФАНОМ І БЕГЕМОТОМ: КОНСТИТУЦІЯ-ДИСКУРС І КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНУ	7
РЕЗОЛЮЦІЯ І ЛЬВІВСЬКОГО ФОРУМУ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ «КРИМІНАЛЬНА ЮСТИЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СВІТЛІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ».	25
Денис Азаров НАРІЖНІ ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВООПУЩЕНЬ: КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР	29
Андрушко П.П., ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СТ. 375 КК УКРАЇНИ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ЩОДО НИХ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ.	35
Багрій М.В. ІНСТИТУТ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ: НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	45
Борисов В.І. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОСТУПОК: ПОШУК АЛЬТЕРНАТИВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	50
Броневицька О.М., ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ	57
Вітрук О.В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОКУРОРОМ ПРАВ ПОТЕРПІЛОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.	61
Войнарович А.Б. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ.	64
Волоско І.Р. СУД ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ В СВІТЛІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ. . . .	68
Гацелюк В.О. КОНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ	71
Горох О.П., ПРИНЦИП НЕВІДВОРОТНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ: АСПЕКТ УЗГОДЖЕНОСТІ	77

Дудоров О.О., ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОСТІ ІНСТИТУТУ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	82
Карчевський М.В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД В КОНТЕКСТІ РАЦІОНАЛЬНОЇ ПАРАДИГМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА . . . 94	
Кваша О.О., ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА САМОЗАХИСТ НОРМАМИ ІНСТИТУТУ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ	99
Володимир Коваленкио ДІЯ КОНСТИТУЦІЇ ТА КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ	105
Луцик В.В. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	109
Максимович Р.Л. ПРО ДІЮ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ РІВНОСТІ ГРОМАДЯН ПЕРЕД ЗАКОНОМ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ	113
Олександр Марін КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА	116
Медицький І.Б. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТІВ: КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИПИСИ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	127
М. Мельник ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ: ПРОПОНОВАНІ ЗМІНИ ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ	132
А. А. Музика, КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ, КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН І РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ	140
В. Навроцький КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО: ДЕКЛАРОВАНЕ ТА ДІЙСНЕ	148
Навроцька В.В. РЕАЛІЗАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАВАЗАСТОСОВНІЙ ПРАКТИЦІ	152
Ніколайчук Г.А. УЧАСТЬ ПРОКУРОРА В ПІДГОТОВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ	158

Павич Христина Миронівна ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ СУДОМ У ВИПАДКУ ВІДМОВИ ПОТЕРПІЛОГО ВІД ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ.	161
А. А. Павлишин НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ.	165
Письменський Є. О., КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ МЕЖІ СВОБОДИ СЛОВА	170
Попович В. П. ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРИНЦИПУ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ В ОКРЕМИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВАХ У СФЕРІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	175
Созанський Тарас Іванович ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНСТИТУЦІЙНОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ.	181
Трепак Віктор Миколайович АНТИКОРУПЦІЙНІ АСПЕКТИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ.	185
Хавронюк М. І. ПОЗБАВЛЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРАВА ЯК ВИД КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ЗАХОДУ: КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ	189
Харитонова О. В. КОНСТИТУЦІЯ ТА КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ: ТОЧКИ ЗІТКНЕННЯ І ВЗАЄМОДІЇ	196
С. Хилюк ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ ОКРЕМИХ РІШЕНЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ З КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ПИТАНЬ ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	202
Холостенко А. В. РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА ПРАВА ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕПРАВОМІРНОЮ ВИГОДОЮ	207
Фріс П. Л. ІДЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ.	212
Шаблистий В. В. СТАТТЯ, ПРОСТИША, НІЖ АЛІМЕНТИ (ПОГЛЯД НА КОНСТИТУЦІЮ УКРАЇНИ ТА КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО З ПОЗИЦІЇ ЛЮДИНИ)	217
Шехавцов Руслан Миколайович ЩОДО СТРУКТУРИ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ОКРЕМИХ РІЗНОВИДІВ ЗЛОЧИНІВ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНАМИ У ВІТЧИЗНЯНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	222

Olha Denkovych APPLICATION OF THE EUROPEAN STANDARDS OF HUMAN RIGHTS BY THE CONSTITUTIONAL COURT OF UKRAINE IN THE RESOLUTION OF THE CRIMINAL LAW ISSUES.	226
Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Manuel Cancio Meliá CRIMINAL LAW AND CONSTITUTION: THE TOUCHSTONE OF TERRORISM – A SPANISH PERSPECTIVE	233
Бурда С.Я., Боднар М.Б. НОРМИ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА .	237
Ірина Богданівна Газдайка-Василишин ЩОДО ПРЯМОЇ ДІЇ НОРМ, ЗАКРІПЛЕНИХ СТАТТЕЮ 62 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ	241

Медицький І. Б.

доцент кафедри кримінального
прав Юридичного інституту
Прикарпатського університету
імені Василя Стефаника

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖУРНАЛІСТІВ: КОНСТИТУЦІЙНІ ПРИПИСИ ТА КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Право на доступ до інформації є одним із основоположних прав людини і громадянина, вираженням демократичної політичної системи будь-якого суспільства. Інформація виступає «киснем демократії», а засоби масової інформації стають посередником діалогу між владою і громадянами, а «...без вільної преси демократія не можлива» [2]. Для вільного здійснення журналістської діяльності та дотримання громадських прав у питаннях, що становлять суспільний інтерес, важливого значення набуває захист ними джерел інформації. Журналісти виконують свої професійні обов'язки, володіючи переважно тими ж конституційними правами і свободами, що належать всім без винятку, зокрема, правом на свободу слова та правом доступу до інформації. Статус журналістів та реалізація їх професійних можливостей безпосередньо пов'язані із системою державних гарантій, у тому числі за рахунок механізму кримінально-правового впливу.

14.05.2015 р., із прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів», Розділ XV КК України отримав нову назву та збільшив свій обсяг за рахунок ряду кримінально-правових норм (ст.ст. 345¹, 347¹, 348¹, 349¹). Законодавець поставив за мету привести регулювання гарантій безпеки законної професійної діяльності журналістів до європейських правових стандартів діяльності засобів масової інформації (надалі по тексту – ЗМІ). Вказані делікти регламентують відповідальність за низку різновидів протиправної поведінки, переважно фізичного характеру, у відношенні до журналіста та пов'язаних з ним осіб (погрозу або насильство, знищення або пошкодження майна, посягання на життя, захоплення у якості заручника).

Україна є учасником більшості міжнародних угод та систем контролю за їх виконанням, відтак, законодавцем імплементовано акти, що втілюють собою відповідні міжнародні стандарти у сфері свободи слова, як-от: Конвенція про захист прав і основоположних свобод, Європейська хартія регіональних мов, Конвенція про транскордонне телебачення. Являючись членом Ради Європи, Україна бере на себе зобов'язання, прийняті цією міжнародною організацією з приводу дотримання та розвитку прав і свобод людини та громадянина [3]. За останні роки в Україні утворено, так би мовити, «кістяк» медійного законодавства, спрямованого на формування вільного інформаційного суспільства, мова йде, зокрема, про закони України «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» та ін.

Криміногенна ситуація наочно засвідчує чисельні факти перешкодження професійній діяльності журналістів шляхом фізичного і психічного впливу, тиску, переслідувань з боку службових осіб і т.д. За 2012 рік кількість порушень прав журналістів, зафіксованих моніторинговою групою НМПУ, досягла 498 випадків. Зокрема, кількість випадків застосування фізичної агресії щодо журналістів (побиття, залякування, незаконні затримання, обшуки, грабежі та знищення майна і професійного обладнання) зросла у шість разів за останні чотири роки (з 31 випадку в 2009 році до 180 випадків у 2012 році). У доповіді Держдепартаменту США про захист прав людини у світі за 2012 рік відзначається збільшення державного втручання і тиску на ЗМІ, у тому числі зростання рівня насильства по відношенню до журналістів [4].

За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. обліковано 52 кримінальних правопорушення по факту перешкодження законній професійній діяльності журналістів (ст.171 КК України), у 2014 р. – 80, протягом січня – липня 2015 р. їх кількість склала 53. Звертає на себе увагу доволі низька ефективність роботи органів кримінальної юстиції. За 2013 р. лише у 10-ти із зареєстрованих кримінальних правопорушень особам вручено повідомлення про підозру та провадження по 9-ти з них направлені до суду із обвинувальним актом, протягом 2014 р. – 13/7, протягом січня – липня 2015 р. – 4/3 відповідно [5].

Неприйнятна ситуація у сфері забезпечення захисту законної професійної діяльності журналістів в Україні є очевидною, однак навряд чи

буде виправданим пов'язувати її виключно із недоліками кримінального законодавства. КК України й до внесення відповідних змін володів тим необхідним обсягом, практичне застосування якого забезпечувало б повноцінний захист журналістів від протиправної поведінки. Встановлення кримінальної діяльності за насильницькі дії фізичного/психічного характеру щодо журналіста та пов'язаних з ним осіб, не виглядають з точки зору засад вітчизняної кримінально-правової доктрини юридично обґрунтованими. У таких випадках перешкодження законній професійній діяльності журналістів підлягало б кваліфікації за сукупністю, з огляду на обставини вчиненого, – додатково за статтями, які регламентуються відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, проти власності тощо.

Не зупиняючись детальніше на моменті обґрунтованості внесених до КК України змін, увагу приділимо характеристиці окремих елементів законодавчих конструкцій.

Першочергово слід зупинитися на розумінні терміну «законна професійна діяльність журналіста» – наскрізному понятті статей 171, 345¹, 347¹, 348¹ КК України. Використавши його у диспозиції, законодавець вчинив алогічно, навівши у примітці до ст. 345¹ КК України визначення вже не «законної», а просто «професійної діяльності журналіста», та запропонувавши розуміти під нею систематичну діяльність особи, пов'язану із збиранням, одержанням, створенням, поширенням, зберіганням або іншим використанням інформації з метою її поширення на невизначене коло осіб через друковані засоби масової інформації, телерадіоорганізації, інформаційні агентства, мережу Інтернет. Не включивши до визначення вказівки про те, що дана діяльність повинна здійснюватися виключно на підставах, засобами, у порядку та спосіб, передбачених законодавством, законодавець тим самим залишив вирішення питання «законності»/«незаконності» професійної діяльності журналіста на розсуд й оцінку органів кримінальної юстиції. Не виключені ситуації помилкової кваліфікації чи відвертих зловживань у правозастосовчій практиці. Загалом процесуальні строки дуже стислі, слідчі перевантажені справами, багато з них не знають особливостей медіа-законодавства, тож все це в комплексі формує значні перешкоди у правозастосуванні [1].

Варто вказати, що ст. 349¹ КК України не пов'язує захоплення або тримання журналіста як заручника саме із здійсненням законної професійної діяльності останнім. Уявляється, що вказана протиправна поведінка має на меті спонукати журналіста вчинити або утриматися від вчинення *не будь-якої, а саме професійної дії журналіста* (виділення моє – І. Б.), як

умови для подальшого звільнення особи. Існуюча конструкція ст. 349¹ КК України штучно створює конкуренцію із нормою ст. 147 КК України, яка описує аналогічну протиправну поведінку. Принагідно зазначимо, що назва ст. 349¹ КК України не відповідає її обсягу, оскільки вказує лише на одну форму об'єктивної сторони складу злочину.

Діяльність журналіста, навіть якщо вона перебуває у професійній площині, цілком може виходити за рамки законної, наприклад, якщо він своїми публікаціями закликає до порушення територіальної цілісності і недоторканності України. Зрозуміло, що у такому випадку посягання на журналіста не охоплюватиметься Розділом XV КК України та вимагатиме кваліфікації вчиненого за статтями про злочини проти життя та здоров'я особи. Бланкетність норм про злочини проти журналістів зобов'язує звертатися до медійного законодавства, у тому числі і для з'ясування питання – була їх професійна діяльність законною чи ні, чи володіють вони статусом потерпілих, чи делікти у їх відношенні були вчинені саме у зв'язку з їх професією і т.д. Притримуємося думки, що незаконною буде діяльність журналіста, який зловживає своїм професійним статусом та отриманими завдяки цьому можливостями, чи грубо порушує покладені на нього законодавством обов'язки.

Література

1. Василик Л.Є. Медіабезпека в світлі ст.171 Кримінального кодексу України: дискусійні аспекти // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – Том 25 (64). – №4. – Часть 1. – С.114-119. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://science.cpimea.edu/zapiski/2012/filologiya/uch_25_4_p1/019vasil.pdt – Заголовок з екрана.
2. Єльнікова М.О. Конституційно-правові аспекти права на таємницю журналістських джерел // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7254/1/Elnikova_787.pdf
3. Павликівський В.І. Світові стандарти свободи слова та їх значення для вдосконалення кримінального законодавства України/Вісник Асоціації кримінального права України. – 2014. – №2 (3). – С.197-207. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/3/16.pdf. – Заголовок з екрана.

4. Пушенко О.Г., Підченко М.А. Захист прав журналістів/Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2013. – №8. – С.98-103. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/bmjju_2013_8_16.pdf
5. Статистична інформація Генеральної прокуратури України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> – Заголовок з екрана